

Міністерство освіти та науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра політології

Доцяк Ігор Іванович

ПОЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник для студентів.
Напрямок підготовки 052 «Політологія»

м. Івано-Франківськ

2020

УДК 327
ББК 66.4

Доцяк І.І. Політична соціологія: *Навчально-методичний посібник для студентів. Напрямок підготовки 052 «Політологія»* Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2020. – 33 с.

Рецензенти:

Остапець Ю.О. - доктор політичних наук, професор, декан факультету суспільних наук Ужгородського національного університету,

Москалюк М.Ф. - кандидат політичних наук, доцент кафедри політології.

Рекомендовано до друку вченою радою Факультету історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.)

© Ігор Доцяк, 2020

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020

© Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2020

Вступ

Серед сусільних наук важливе місце займає політична соціологія як один із напрямків політичної науки. За останні роки спостерігається значне зацікавлення нею з боку науковців, політиків та широкої громадськості. Політична соціологія володіє широкими можливостями щодо аналізу, інтерпретації й пояснення політичних явищ і процесів. В умовах трансформації українського суспільства наукові підходи й висновки політичної соціології мають не тільки теоретичне але і прикладне значення, активно використовуються у повсякденній політичній практиці. Тому без глибокого знання політичної соціології неможливо забезпечувати професійну підготовку кваліфікованих політологів.

Методичний посібник розроблений згідно Стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», затвердженого та введеного в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07 2020 р. № 911. «Політична соціологія» входить до навчальної програми спеціальності «Політологія» і вивчається на другому курсі протягом III семестру.

Метою викладання навчальної дисципліни «Політична соціологія» є дати студентам знання зі сфери політичної соціології, що поділений на три рівні:

- методологічні основи політичної соціології;
- проблемна парадигма політичної соціології;
- прикладний інструментарій політичної соціології і його застосування для аналізу емпіричного матеріалу

Основними завданнями вивчення дисципліни “ Політична соціологія” є:

- ознайомити студентів з теорією та методологією політичної соціології;
- проаналізувати основні етапи становлення політичної соціології;
- охарактеризувати основні поняття та категорії політичної соціології;
- ознайомити із сучасними концепціями у політичній соціології;

- показати сутність суспільства і держави з політико-соціологічної точки зору, пояснити особливості екстраполяції соціальної нерівності на політичний простір та роль політичної культури;
- охарактеризувати особливості виникнення, формування і функціонування у політиці еліти і маси як соціальних суб'єктів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет політичної соціології, її функції та основні категорії;
- етапи розвитку політичної соціології;
- вплив соціальних груп, особистостей на соціальні явища;
- основи соціальної стратифікації та соціальної мобільності;
- закономірності політичної соціалізації та її особливості в Україні;
- соціологічне розуміння політичної культури політичної участі та політичної залученості;
- соціальні основи політичного радикалізму та екстремізму;

вміти:

- аналізувати соціально-політичне структурування суспільства
- аналізувати соціальні аспекти політики та прогнозувати її розвиток;
- давати оцінку рішенням, які пов'язані із соціальними основами держави, влади та панування;
- аналізувати вплив соціальних груп на політичні процеси і явища у державі;
- оцінювати демографічну політику;
- аналізувати соціально-політичні відносини у суспільстві;
- оцінювати основні напрямки розвитку і функціонування соціальних

відносин у суспільстві.

Вивчення політичної соціології має на меті сприяти формуванню професійних компетентностей майбутніх політологів:

- Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 години / 3 кредити ECTS**.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна.

Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна. Предмет та об'єкт політичної соціології. Науковий статус соціології політики. Місце соціології політики в системі соціально-гуманітарного знання. Особливості політики як підсистеми у взаємозв'язку з іншими підсистемами суспільства: культурою, економікою, мораллю, громадянським суспільством. Основні підходи та представники. Функції політичної соціології.

Тема 2. Історичні траєкторії розвитку політичної соціології.

Соціальна солідарність як основа політичного життя за Е. Дюркгеймом. Теорія соціальної дії М. Вебера. П'ять типів реальної політичної поведінки, за Р. Мертоном. Дослідження позасвідомих складників політичної поведінки людини крізь призму соціального і гуманістичного психоаналізу З. Фрейда. Захисні механізми людської психіки. Закон перманентної фрустрації П. Сорокіна. Соціально типові закономірності політичного життя. Теоретичні моделі політичної соціології. Методологія дослідження соціального контексту політики. Соціологічні теорії держави і влади. Основні сучасні парадигми політичної соціології.

Тема 3. Соціальна стратифікація та політика.

Соціальна стратифікація і її екстраполяція на політику. Соціальна мобільність та її вплив на політико-владні відносини. Влада як фактор політичної стратифікації. Поняття політичної стратифікації. Типи ієрархізації суб'єктів політичного простору. Інституалізація політичних нерівностей. Корпоративізм, клієнтелізм, популістське лідерство. Етнічна стратифікація і її вияв у політичному просторі.

Тема 4. Політична соціалізація

Політичні погляди та особливості участі населення в політичному житті України. Визначення політичної соціалізації. Суть та концепції політичної соціалізації. Етапи та агенти політичної соціалізації. Вплив основних агентів соціалізації на світогляд людини (довіра, компетентність, ставлення до влади). Особливості формування політичних симпатій під впливом сімейно-шлюбних відносин. Система освіти як агент політичної соціалізації. Особливості соціалізації молоді в сучасному українському суспільстві.

Тема 5. Влада і панування.

Влада як основний елемент організованого суспільства. Основні соціологічні теорії і теоретики влади і панування. Соціологічні теорії легітимності влади. Соціальні основи панування в сучасній державі. Механізми контролю політичної влади суспільством. Бюрократія як соціальне явище.

Тема 6. Соціологія політичної культури

Соціологічне розуміння політичної культури. Основні концепції політичної культури. Маса як соціальна категорія і суб'єкт політики.. Класифікація масової поведінки. Передумови радикалізації поведінки натовпу. Основні риси масової політичної свідомості. ЗМІ і масова політична свідомість: взаємозалежність і взаємозв'язок. Соціологічні методи вивчення масової політичної свідомості.

Тема 7. Соціологія політичної участі.

Поняття політичної участі. Політична активність, її передумови та прояви. Пасивна політична участь: а) участь у виборах, у референдумах, у мітингах; б) право бути обраним у представницькі органи влади; в) рядове членство у партії. Активна політична участь: а) участь у партійній діяльності на рівні активістів, лідерів партій; участь у організації і діяльності суспільно-політичних рухів, нерядових суспільно-політичних організаціях, акціях протесту; б) участь у формуванні і здійсненні урядової політики, місцевого самоврядування; заміщення політико-адміністративних посад. Політична поведінка: сутність, типи, характер. Складові та формотворчі чинники політичної поведінки. Фактори політичної поведінки: ментальні, соціально-психологічні, політичні, економічні, ситуаційні.

Тема 8. Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи.

Поняття інтересу та мотиву в політиці. Поняття груп інтересів, форми та рівні їх участі у політиці. Соціальні основи виникнення та діяльності політичних партій та суспільно-політичних рухів. Нові суспільно-політичні рухи у країнах Заходу. Особливості виникнення та функціонування партій та суспільно-політичних рухів у пост-соціалістичних країнах.

Тема 9. Соціальні підвалини політичного екстремізму та радикалізму.

Сутність та типологізація політичного екстремізму. Екстремізм та радикалізм. Соціальні основи та чинники посилення радикалізму в глобалізованому світі. Протидія політичному екстремізму. Політичний радикалізм в сучасному політичному просторі України.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна	8	2	2			4	10	2				8
Тема 2. Історичні траєкторії розвитку політичної соціології.	12	2	2			8	10					10

5. Теми семінарських занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політична соціологія в системі наук про політику	2
2	Історичні траєкторії розвитку політичної соціології.	2
3	Соціальна стратифікація та політика	2
4	Політична соціалізація	2
5	Влада і панування	2
6	Політична культура	2
7	Соціологія політичної участі	2
8	Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи	2
9	Соціальні підвалини політичного екстремізму та радикалізму	2

Теми семінарських занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політична соціологія в системі наук про політику	2
2	Соціальна стратифікація та політика	2

Плани семінарських занять

Заняття № 1

Політична соціологія в системі наук про політику

1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна. Предмет та об'єкт політичної соціології..
2. Місце політичної соціології в структурі соціологічних знань.
3. Функції політичної соціології, її методи і категоріальний апарат.

Питання для обговорення

- *В чому особливість предмету політичної соціології?*
- *Коли політична соціологія утверджується як самостійна наукова дисципліна?*
- *Як співвідноситься політична соціологія з іншими соціологічними дисциплінами?*
- *Охарактеризуйте значення політичної соціології для вивчення політичної дійсності.*

1. Бурдьє Пьер Социология политики. – М. «Феникс», 1994.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.-250 с.
3. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. —К.: МАУП, 2003. — 504 с. — Бібліогр.: с. 491–501. Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики» [Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]
4. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252.
5. Соціологія політики : енциклопедичний словник / [авт.-упоряд. В. А. Полторак, О. В. Петров, А. В. Толстоухов]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – 442 с.

Заняття № 2.

Історичні траєкторії розвитку політичної соціології.

1. Позитивістська концепція у політичній соціології. О.Конт та Е.Дюркгейм.
2. Розуміюча соціологія М.Вебера.
3. Інтегральний підхід до аналізу соціальних основ політики в творчості П.Сорокіна.
4. Методологія дослідження соціального контексту політики С.Ліпсета.
5. Основні сучасні парадигми політичної соціології.

Питання для обговорення

- *Які передумови виникнення соціології як самостійної науки?*
- *Переваги та обмеження позитивістської концепції*
- *В чому актуальність на даний час положень розуміючої соціології?*
- *Який вклад П.Сорокіна у становлення політичної соціології?*
- *Яким чином виділяє С.Ліпсет соціальний контекст політики?*

1. Амелин В. Социология политики: становление и современное состояние / В кн.: Социология в России. – 2000. *Інтернет:* <http://www.nir.ru/socio/articles/amelin1.doc>
2. Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
3. Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.
4. Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.
5. Історія соціології (у 2 х кн.) [Електронний ресурс] : навчальний посібник О.А.Рахманов, С.С.Бульбенюк, Ю.М.Мантелюк – К.: КНЕУ, 2017. – 279.

6. Конспект лекцій з дисципліни „Соціологія політики” для для здобувачів вищої освіти першого (ступеня бакалавр) зі спеціальності 054 “Соціологія” / Укл.: к. соц.н., доцент Єрмакова Т. Г. – Кам’янське :ДДТУ, 2018. – 46с.
7. Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.
8. Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики» [Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]
9. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252.

Заняття № 3

Соціальна стратифікація та політика.

1. Соціальна стратифікація і її вплив на політику.
2. Соціальна мобільність та політико-владні відносини.
3. Влада як фактор політичної стратифікації.
4. Політичні відносини в сучасному українському суспільстві в контексті соціальної стратифікація та соціальної мобільності

Питання для обговорення

- *Як ви розумієте явище соціальної стратифікації?*
- *В чому особливості вертикальної та горизонтальної соціальної мобільності?*
- *Як Ви розумієте явище «соціального ліфта»?*
- *Які інститути соціальної мобільності найдієвіші в Україні?*

1. Бурдьє Пьер Социология политики. – М. «Феникс», 1994.

2. Волович В., Макеєв С. Соціальна стратифікація і політика // Політична думка, №.1, 1993.
3. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2003. — 504 с. — Бібліогр.: с. 491–501.
4. Доцяк І. І. Соціальна стратифікація та політична нерівність: український контекст / Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри. Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. ІваноФранківськ, 23-24 травня 2019 р.). — Івано-Франківськ, 2019. С. 165-172.
5. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. — 252.
6. Полторак В. А. Політична стратифікація сучасного демократичного суспільства та соціально-політичні групи / В. А. Полторак // Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. — 2013. — Т. 18, Вип. 2(18). — С. 131-140.

Заняття № 4

Політична соціалізація: суть, концепції та агенти

- 1 Політична соціалізація та її основні концепції.
- 2 Агенти та етапи політичної соціалізації.
- 3 Особливості політичної соціалізації молоді в сучасному українському суспільстві.

Питання для обговорення:

- *В чому важливість політичної соціалізації для суспільства?*
- *Охарактеризуйте первинну та вторинну соціалізацію.*
- *Як Ви розумієте політичну ресоціалізацію особистості?*
- *Які відмінності політичної соціалізації особистості в тоталітарному і демократичному суспільстві?*

1. Амелин В. Социология политики: становление и современное состояние / В кн.: Социология в России. – 2000. Интернет: <http://www.nir.ru/socio/articles/amelin1.doc>
2. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. – К., 2004
3. Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
4. Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.
5. Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.
6. Волович В., Макеев С. Соціальна стратифікація і політика // Політична думка, №.1, 1993.
7. Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.

Заняття № 5

Влада та панування

1. Влада як соціальне явище. Види та ресурси влади .
2. Суть, ознаки та функції політичної влади.
3. Теоретичні концепції політичної влади. М. Вебер, М.Фуко, Е Гідденс. Механізми влади.
4. Легітимність та ефективність політичної влади. Д.Істон про джерела легітимності. Теорія стійкості влади С.Ліпсета.

Питання для обговорення

- *В чому полягає соціальний контекст влади?*
- *Як проявляється пріоритетний вплив політичної влади?*
- *В чому актуальність веберівської типології влади в сучасному суспільстві?*
- *Яка особливість сучасних концепцій політичної влади?*
- *Проаналізуйте стійкість сучасної політичної влади в Україні.*

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. – К., 2004

2. Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
3. Бурдьє Пьер Социология политики. – М. «Феникс», 1994.
4. Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.
5. Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.
6. Гідденс, Ентоні Соціологія. К.: Основи, 1999.
7. Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.

Заняття № 6

Соціологія політичної культури

1. Суть та концепції політичної культури.
2. Структура політичної культури: уявлення, цінності, орієнтації.
3. Типологія політичної культури.
4. Громадянська політична культура.

Питання для обговорення

- *В чому важливість категорії «політична культура» для аналізу соціальних основ політики?*
- *Визначіть роль цінностей в структурі політичної культури.*
- *Охарактеризуйте політичну культуру в сучасній Україні.*
- *Які Ви бачите шляхи підвищення рівня політичної культури громадян?*

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. – К., 2004
2. Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
3. Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.
4. Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.

5. Волович В., Макеєв С. Соціальна стратифікація і політика // Політична думка, №.1, 1993.

6. Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.

Семинар 7

Соціологія політичної участі

1. Концепції політичної участі.
2. Чинники, що визначають суть та характер політичної участі.
3. Масова політична участь. Соціологія натовпу.
4. Політична діяльність: види, особливості та прояви.

Питання для обговорення

- *В чому особливість політичної участі стосовно всіх проявів соціальної активності?*
- *Які, на Вашу думку, основні чинники політичної участі в Україні?*
- *Яке місце в структурі політичної участі займає електоральна активність?*
- *Чим зумовлене зростання впливу масової політичної участі в сучасному світі?*
- *Які Ви знаєте прояви політичної діяльності?*

1. Бебик В.М. Політологія для політика і громадянина. – К., 2004
2. Барматова, С.П. Політична соціологія. Курс лекцій [Текст] – К.: Аналітичний центр вивчення суспільства, 2003. – 252 с.
3. Вебер, М. Политика как призвание и профессия [Текст] / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 223 с.
4. Вятр, Е. Социология политических отношений: пер. с польск. [Текст] / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1997. – 273 с.
5. Волович В., Макеєв С. Соціальна стратифікація і політика // Політична думка, №.1, 1993.
6. Липсет, С. Политическая социология [Текст] / С. Липсет // Американская социология. Проблемы. Перспективы: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1972. – 370 с.
7. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносков, Т. М. Дублі каш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252 с.

Семінар № 8.

Групи інтересів, політичні партії та суспільно-політичні рухи.

1. Групи інтересів в системі політичних відносин.
2. Поняття та види суспільно-політичних рухів.
3. Політичні партії: суть, типологія та соціальні функції.
4. Політичні партії та суспільно-політичні рухи в умовах трансформації політичної системи України.

Питання для обговорення

- *Як Ви розумієте явище лоббізму?*
- *В чому відмінність суспільно-політичних рухів від політичних партій?*
- *Які Ви знаєте партії нового типу?*
- *В чому причини низького рівня довіри українського суспільства до політичних партій?*

1. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2003. — 504 с. — Бібліогр.: с. 491–501.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.-250 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни „Соціологія політики” для здобувачів вищої освіти першого (ступеня бакалавр) зі спеціальності 054 “Соціологія” / Укл.: к. соц.н., доцент Єрмакова Т. Г. – Кам’янське :ДДТУ, 2018. – 46с.
4. Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики» [Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]
5. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252.

Семінар № 9

Соціальні підвалини політичного екстремізму та радикалізму

1. Сутність та типологізація політичного екстремізму. Екстремізм та радикалізм.
2. Соціальні основи та чинники посилення радикалізму в глобалізованому світі.
3. Протидія політичному екстремізму. Політичний радикалізм в сучасному політичному просторі України.

Питання для обговорення

- *Виділіть спільні та відмінні риси екстремізму та радикалізму.*
- *Які чинники сприяють радикалізації політичної діяльності?*
- *Чи існує загроза політичного екстремізму у сучасній Україні?*

1. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.-250 с.

2. Конспект лекцій з дисципліни „Соціологія політики” для для здобувачів вищої освіти першого (ступеня бакалавр) зі спеціальності 054 “Соціологія” / Укл.: к. соц.н., доцент Єрмакова Т. Г. – Кам’янське :ДДТУ, 2018. – 46с.

3. Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики» [Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]

4. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносів, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252.

5. Соціологія політики: енциклопедичний словник / [авт.-упоряд. В. А. Полторак, О. В. Петров, А. В. Толстоухов]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – 442 с.

Тестові завдання з курсу

1. Процес залучення особи до участі у політичному житті це?
1. Політична соціалізація. 2. Стратифікація. 3. Диференціація. 4. Мобілізація.
2. Що із переліченого не відноситься до ресурсів політичної влади?
1.Фінансові ресурси; 2.Адміністративні ресурси; 3. Військові ресурси; 4. Сімейні ресурси.
3. Хто із перелічених вчених є автором концепції поділу легітимності влади на традиційну, харизматичну та раціонально-легальну?
1. А.Кемпбел; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін.
4. Який із перелічених типів не відноситься до політичної поведінки?
1. Конформізм; 2.Політичний активізм; 3. Політична індиферентність; 4. Політична комунікація.
5. Коли політична соціологія остаточно формується як самостійна галузь знань?
1. В епоху Відродження; 2. В епоху Нового часу; 3. В 50-х роках ХХ ст. 4. В епоху середньовіччя;
6. Хто вважається одним із засновників сучасної політичної соціології?
1. С.Лінсет; 2. П.Бурдьє. 3. А.Кемпбел; 4. Д.Істон.
7. До соціологічних теорій якого рівня відноситься політична соціологія?
1. Фундаментального; 2. Прикладного ; 3. Середнього; 4. Практичного.
- 8.Сукупність орієнтацій, переконань, думок, які вносять послідовність і наділяють сенсом політичний процес і які надають ті основоположні уявлення і норми, якими керуються у поведінці в політичній системі це ?
1. Політична діяльність; 2.Політична культура;3.Політична свідомість. 4.Політична активність.
9. Який із перелічених типів не відноситься до політичної соціалізації?
1. Гармонійний; 2. Гегемоністський; 3. Конфліктний ; 4. Індивідуалізований .
10. Який із перелічених рівнів не притаманний політичній стабільності ?
1. Індивідуальний; 2. Високий ; 3. Середній; 4. Низький.
11. Що не відноситься до основних функцій політичної влади?

1. Панування; 2. Диференціація; 3. Контроль ; 4. Мобілізація.

12. Хто із вчених виділив три ідеальних, або чистих, типи політичної культури: патріархальну, підданську і активістську?

1. С. Лінсет; 2. Г. Алмонд і С.Верба. 3. А.Кемпбел; 4. Д.Істон.

13. Що із переліченого не відноситься до психологічних типів натовпу?

1. Креативний ; 2. Оказіональний; 3.Конвенційний;4. Експресивний.

14. З якої сфери знань запозичений біхевіоральний підхід у політичній соціології?

1. Психології; 2. Правознавства; 3.Інформатики; 4. Природознавства.

15. Що спільне для політичного екстремізму та політичного радикалізму?

1. Проголошення пріоритету динамічних змін; 2. Обов'язковість насильницьких дій; 3. Практика застосування насильницьких дій; 4. Домінування певної ідеології:

16. Сукупність дій політичних суб'єктів щодо здійснення своїх функцій у сфері влади – це:

*1.Політичний процес; 2.Політичний товар;3. Політичний аналіз;
4. Політична культура.*

17. Хто є автором концепції моделі стійкості влади, що будується на поєднанні легітимності та ефективності?

1. С.Лінсет; 2. П.Бурдьє. 3. А.Кемпбел; 4. Д.Істон.

18. Хто з визначеного переліку не виступає суб'єктами політичного життя?

*1.Політичні лідери; 2.Політичні партії та громадські організації;
3.Державні інститути; 4.Приватні домогосподарства.*

19. Які з орієнтацій не входять в систему політичної культури?

1. Орієнтації щодо інститутів державного управління; 2. Орієнтація щодо "інших" в політичній системі; 3. Орієнтації щодо власної політичної діяльності; 4. Орієнтації щодо культурних потреб та інтересів.

20. Люди, установи і інститути зв'язані з самою політичною соціалізацією і відповідальні за її результати це:

1. Агенти політичної соціалізації; 2. Моделі соціалізації; 3. Суб'єкти соціалізації; 4. Посередники соціалізаційних процесів.

21. Хто із перелічених вчених класифікував легітимність влади на дифузну і ситуаційну?

1. Д.Істон; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін.

22. Виявлення певного ступеня довіри громадян до влади, впевненість в справедливості і законності її дій, віри в те, що вона не перейде межі закону і не порушить свободи людини це:

1. Легітимність влади; 2.Стабільність; 3. Політична виправданість; 4. Політична значимість.

23. З якої сфери знань політична соціологія запозичила поняття стратифікації ?

1. Психології; 2. Правознавства; 3.Інформатики; 4. Геології.

24. Який із перелічених типів соціальної дії не відноситься до класифікації визначеної М.Вебером?

*1.Активістський; 2. Цілераціональний ; 3. Ціннісно-раціональний;
4. Традиційний.*

25. Великі сукупності людей, які різняться за своїм становищем у соціальній ієрархії суспільства це:

1. Партії; 2. Страти; 3. Групи тиску; 4. Громадську організацію.

26. Яка із характеристик не входить до стратифікаційної лінійки?

1.Дохід; 2. Освіта; 3. Національність;4.Престиж.

27. Хто із перелічених вчених є автором теорії соціальної мобільності?

1. Д.Істон; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін.

28. Відносини, які виникають при переміщенні індивіда або соціального об'єкта з одного соціального прошарку в інший це -

1. Вертикальна мобільність; 2. Соціальна стабільність; 3. Соціалізація; 4. Горизонтальна мобільність.

29. Перехід індивіда чи соціального об'єкта з однієї соціальної групи в іншу, розташовану на одному і тому ж рівні це -

1. Вертикальна мобільність; 2. Соціальна стабільність; 3. Соціалізація; 4. Горизонтальна мобільність.

30. Який із видів соціальної мобільності поділяється на зростаючу і спадну

(висхідну та нисхідну) ?

1. Вертикальна мобільність; 2. Соціальна стабільність; 3. Соціалізація; 4. Горизонтальна мобільність.

31. Який із перелічених інститутів не виконує функцію соціальної циркуляції ?

1. Армія; 2. Церква; 3. Освіта; 4. Інститут дозвілля.

32. Дисципліна, що досліджує політичні явища через призму їх взаємодії з суспільством з погляду діяльності в політиці соціальних та етнічних груп це:

1. Політична соціологія; 2. Політичне прогнозування; 3. Політичний маркетинг; 4. Політичний менеджмент.

33. Підхід політичної соціології заснований на розчленуванні об'єкта на складові елементи, визначенні місця і ролі цих елементів у функціонуванні об'єктів і вивченні відносин між ними називається

1. Системний; 2. Конфліктний; 3. Структурно-функціональний; 4. Історичний.

34. Підхід політичної соціології заснований на розгляді об'єкта як цілісного поєднання безлічі елементів в сукупності відносин і зв'язків між ними називається

1. Системний; 2. Конфліктний; 3. Структурно-функціональний; 4. Історичний.

34. Функція політичної соціології, яка передбачає теоретичне осмислення політичної дійсності на основі розкриття принципів та закономірностей її розвитку, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і відносин називається

1. Пізнавальна; 2. Соціального проектування; 3. Прогностична; 4. Соціально-технологічна.

35. Функція політичної соціології, яка полягає в здатності на основі знання закономірностей політичного розвитку, причинно-наслідкових зв'язків і відносин будувати прогнози у сфері політики та управління, у виборчих кампаніях і політичних конфліктах називається

1. Пізнавальна; 2. Соціального проектування; 3. Прогностична; 4. Соціально-технологічна.

36. Функція політичної соціології яка полягає в розробці оптимальних моделей організації різних соціальних спільнот, інститутів, політичних партій та рухів називається

1. Пізнавальна; 2. Соціального проектування; 3. Прогностична; 4. Соціально-технологічна.

37. Функція політичної соціології яка полягає в здатності здійснювати управління політичними процесами, брати активну участь в управлінні виборчими кампаніями чи політичними конфліктами називається

1. Пізнавальна; 2. Соціального проектування; 3. Прогностична; 4. Соціально-технологічна.

38. Хто із перелічених вчених є автором соціально-психологічної концепції політичної участі (парадигма Мічигану)?

1. А.Кемпбел; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін

39. Хто із перелічених вчених є автором концепції раціонального вибору?

1. А.Кемпбел; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін.

40. Хто із вчених сформував теорію громадянської політичної культури?

1. С. Лінсет; 2. Г. Алмонд і С.Верба; 3. А.Кемпбел; 4. Д.Істон.

41. Хто є автором теорії класової боротьби в політичній соціології?

1. Д.Істон; 2. К.Маркс; 3.М.Вебер;4. П.Сорокін.

42. Хто із перелічених вчених є автором концепції політичного поля та політичних агентів у політичній соціології ?

1. Д.Істон; 2. Е.Даунс; 3.П.Бурдє;4. П.Сорокін.

43. Хто із перелічених вчених є автором теорії циркуляції еліт?

1. Д.Істон; 2. Е.Даунс; 3.М.Вебер;4. В.Парето.

44. Хто із перелічених вчених є автором закону олігархічних тенденцій ?

1. Д.Істон; 2. Е.Даунс; 3.Р.Міхельс;4. П.Сорокін.

45. Який тип політичної культури характеризується наявністю сильних орієнтацій на політичну систему, що поєднуються зі слабким участю громадян у її функціонуванні ?

1. Активістська; 2. Підданська; 3. Патріархальна; 4. Громадянська.

46. Який тип політичної культури характеризується активною орієнтацією громадян на політичну систему та активною їх участю у її функціонуванні?

1. Активістська; 2. Підданська; 3. Патріархальна; 4. Громадянська.

47. Який тип політичної культури відрізняється повною відсутністю інтересу до політики?

1. Активістська; 2. Підданська; 3. Патріархальна; 4. Громадянська.

48. Теорія і практика, що полягає у відстоюванні та застосуванні рішучих заходів, спрямованих на зміни і тотальний, швидкий темп змін, проголошення пріоритету силових методів – це:

1. Політичний радикалізм; 2. Політична активність; 3. Громадянська активність; 4. Політична участь.

49. Який із перелічених видів не відноситься до політичного екстремізму?

1. Релігійно-фундаменталістичний; 2. Етнонаціоналістичний; 3. Право-радикальний; 4. Сімейний.

50. Для якого типу політичної поведінки характерна політична бездіяльність, або так звана нульова політична активність ?

1. Відкритого; 2. Закритого; 3. Індивідуального; 4. Колективного.

Індивідуальне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента, що використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується обов'язково звітом про пророблену роботу. ІНДЗ обов'язково відображається у робочій навчальній програмі. До відома студентів доводяться зміст ІНДЗ, графік звітності по кожному ІНДЗ протягом вивчення дисципліни, кількість балів, можливих для одержання за результатами звітування щодо виконання ІНДЗ та ін.

Метою виконання ІНДЗ є закріплення теоретичних основ курсу «Політична соціологія» на прикладі дослідження важливих проблемних ситуацій з політичного життя світу й України із застосуванням методів системного аналізу політико-економічної взаємодії.

Тематика індивідуальних завдань для контролю за самостійною роботою з курсу «Політична соціологія»

1. Предмет та об'єкт політичної соціології.
2. Основні етапи розвитку політичної соціології.
3. Політична соціологія та її співвідношення з іншими науками
4. Методологія дослідження соціального контексту політики
5. Механізми контролю політичної влади суспільством.
6. Бюрократія як соціальне явище
7. Поняття політичної еліти. Еліта і маса
8. Соціальні основи політичного спілкування
9. Маса як соціальна категорія і суб'єкт політики.
10. Основні риси масової політичної свідомості.
11. ЗМІ і масова політична свідомість: взаємозалежність і взаємозв'язок.
12. Соціологічні методи вивчення масової політичної свідомості
13. Суть та концепції політичної соціалізації

14. Особливості політичної соціалізації молоді в сучасному українському суспільстві
15. Поняття політичної участі.
16. Теоретичні концепції політичної участі.
17. Типологія політичної участі.
18. Політична активність, її передумови та прояви.
19. Фактори політичної поведінки: ментальні, соціально-психологічні, політичні, економічні, ситуаційні.
20. Особливості політичної діяльності та її види
21. Поняття інтересу та мотиву в політиці.
22. Поняття груп інтересів, форми та рівні їх участі у політиці
23. Соціальні основи розвитку політичних партій в Україні
24. Практики розвитку суспільно-політичних рухів в Україні.
25. Політична соціалізація студентської молоді в сучасному українському суспільстві
26. Розвиток організацій та рухів націоналістичного спрямування в Україні: загрози та виклики
27. Особливості політичної культури українського суспільства
28. Вплив російської агресії на соціальну структуру українського суспільства.

Програмові вимоги з курсу «Політична соціологія»

1. Політична соціологія як наука і навчальна дисципліна. Предмет та об'єкт політичної соціології.
2. Місце політичної соціології в структурі соціологічних знань.
3. Функції політичної соціології, її методи і категоріальний апарат.
4. Позитивістська концепція у політичній соціології. О.Конт та Е.Дюркгейм.
5. Розуміюча соціологія М.Вебера.
6. Інтегральний підхід до аналізу соціальних основ політики в творчості П.Сорокіна.
7. Методологія дослідження соціального контексту політики С.Ліпсета.
8. Основні сучасні парадигми політичної соціології.
9. Соціальна стратифікація та її вплив на політику.
10. Соціальна мобільність та політико-владні відносини.
11. Влада як фактор політичної стратифікації.
12. Політичні відносини в сучасному українському суспільстві в контексті соціальної стратифікації та соціальної мобільності
13. Політична соціалізація та її основні концепції.
14. Агенти та етапи політичної соціалізації.
15. Особливості політичної соціалізації молоді в сучасному українському суспільстві.
16. Влада як соціальне явище. Види та ресурси влади .
17. Суть, ознаки та функції політичної влади.
18. Теоретичні концепції політичної влади. М. Вебер, М.Фуко, Е Гідденс.
19. Ресурси та механізми влади.
20. Легітимність та ефективність політичної влади.
21. Д.Істон про джерела легітимності.
22. Теорія стійкості влади С.Ліпсета.
23. Суть та концепції політичної культури.
24. Структура політичної культури: уявлення, цінності, орієнтації.
25. Типологія політичної культури.

26. Громадянська політична культура
27. Концепції політичної участі.
28. Чинники, що визначають суть та характер політичної участі.
29. Масова політична участь. Соціологія натовпу.
30. Політична діяльність: види, особливості та прояви.
31. Поняття інтересу та мотиву в політиці.
32. Поняття груп інтересів, форми та рівні їх участі у політиці.
33. Соціальні основи виникнення та діяльності політичних партій та суспільно-політичних рухів.
34. Нові суспільно-політичні рухи у країнах Заходу.
35. Особливості виникнення та функціонування партій та суспільно-політичних рухів у пост-соціалістичних країнах.
36. Сутність та типологізація політичного екстремізму.
37. Екстремізм та радикалізм.
38. Соціальні основи та чинники посилення радикалізму в глобалізованому світі.
39. Протидія політичному екстремізму.
40. Політичний радикалізм в сучасному політичному просторі України.

Список рекомендованої літератури по курсу

Базова

1. Амелин В. Социология политики: становление и современное состояние / В кн.: Социология в России. – 2000. Интернет: <http://www.nir.ru/socio/articles/amelin1.doc>.
2. Бурдые Пьер Социология политики. – М. «Феникс», 1994.
  4. Головатий М. Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: МАУП, 2003. — 504 с. — Бібліогр.: с. 491–501.
  5. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018.- 250 с.
  6. Історія соціології (у 2 х кн.) [Електронний ресурс] : навчальний посібник О.А.Рахманов, С.С.Бульбенюк, Ю.М.Мантелюк – К.: КНЕУ, 2017. – 279.
  7. Куценко О. Д. Суспільство нерівних. Класовий аналіз нерівностей в сучасному суспільстві: Спроби західної соціології / О.Д. Куценко. – Харків: Вид.центр Харк.ун-ту, 2000. – 316 с.
  8. Конспект лекцій з дисципліни „Соціологія політики” для для здобувачів вищої освіти першого (ступеня бакалавр) зі спеціальності 054 “Соціологія” / Укл.: к. соц.н., доцент Єрмакова Т. Г. – Кам’янське :ДДТУ, 2018. – 46с.
  9. Ніколенко, В.В. Посібник до вивчення курсу «Соціологія політики» [Текст] / В.В. Ніколенко. – Д.: 2013. – 20 с. [Електронний ресурс]
  10. Основи політичної соціології : навчальний посібник для студентів соціогуманітарних спеціальностей / М. А. Безносков, Т. М. Дублікаш, А. Д. Литовченко та ін. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 252.
  11. Полторац В. А. Політична стратифікація сучасного демократичного суспільства та соціально-політичні групи / В. А. Полторац // Вісник

- Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. – 2013. – Т. 18, Вип. 2(18). – С. 131-140.
12. Политическая социология: учебное пособие: в 2 ч. / под общ. ред. В.К. Мокшина, С.И. Шубина; Сев. (Арктич.) федер. ун-т им. М.В. Ломоносова. – Архангельск: ИД САФУ, 2014. – 360.
13. Соціологія політики: енциклопедичний словник / [авт.-упоряд. В. А. Полторак, О. В. Петров, А. В. Толстоухов]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – 442 с.
13. Черниш Н. Соціологія; курс лекцій. Л. : ЛНУ імені І.Франка, 2015.- 543 с.

Додаткова

1. Бауман, Зигмунд Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / Зигмунд Бауман/ Пер. з англ. І.Андрущенко . – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 109 с.
2. Вишняк О. Електоральна соціологія. – К. : Інститут соціології НАНУ, 1998. - 310 с.
3. Волович В., Макеев С. Соціальна стратифікація і політика // Політична думка, №.1, 1993.
4. Гіденс, Ентоні Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / Ентоні Гіденс, – К.: Альтерпрес, 2004.- 100 с. .
5. Глобальные трансформации: политика, экономика, культура [Текст]; пер. с англ. / Д. Хелд, Д. Гольдблатт, Э. Макгрю, Дж. Перратон. – М.: Праксис, 2004. – 576 с
6. Дарендорф, Ральф У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст./ Пер. з нім. А.Орган. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.

7. Гаман-Голутвина О. Политическая элита — определение основных понятий // Полис. — 2000, №3. Интернет: <http://www.politstudies.ru/fulltext/2000/3/9.htm>
8. Ковалевський В. Формування політичної свідомості в Україні // Зб. наукових праць міжнародної студентської наукової конференції “Історія очима молодих дослідників”. Т. 2. — Донецьк, 1999 р. — С. 120-123. Интернет: <http://kovalevsky.diallink.net/Publ/fpsu.htm>
9. Михельс Р. К социологии партии в условиях современной демократии. — М.: 2000. Интернет: <http://www.auditorium.ru/books/1148/full1148.pdf>
10. Мігаликова С., Зубро Т. Сучасні дослідження європейських політичних культур / Нова політика, №2, 2002. Интернет: http://www.np.org.ua/ukr/php_article.php?y=2002&n=02&lang=ukr&fn=art16
11. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер ; пер. с англ. — М. : Феникс, 1994. — 688 с.
12. Стиль політичного лідерства: фактори формування та складові / Нова політика . — 2001, №5 Интернет: http://www.np.org.ua/ukr/php_article.php?y=2001&n=05&lang=ukr&fn=art14
13. Тарусина И. Элитисты и плюралисты в современной политической теории / ПОЛИС, 1997, №4. Интернет: <http://politstudies.ru/fulltext/1997/4/11.htm>
14. Тархова Н. Вплив національного менталітету на формування політичної культури / Нова політика . — 2002 , №2. Интернет: http://www.np.org.ua/ukr/php_article.php?y=2002&n=02&lang=ukr&fn=art15
15. Шведа Ю. Теорія політичних партій і партійних систем Львів, ЦПД, 2002. — Розділ 1. Суть поняття “політична партія”. Походження партій та їх роль в житті суспільства. Интернет: http://westukr.itgo.com/teorija_partij/2.ponyattya.htmlс.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> – закон України «Про політичні партії в Україні».
2. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> – закон України «Про громадські об'єднання».
3. <http://zakon1.rada.gov.ua> – сайт Верховної Ради України.
4. <http://www.minjust.gov.ua/parties> – реєстр політичних партій.
5. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> – бібліотеки та інформаційні центри України.
6. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> – електронні бібліотеки.

Підписано до друку 7.09.2020. Формат 60X 84
Папір офсетний. Гарнітура Antigua PSCyr/
Умовн. Друк. Арк. 1,7. Наклад 100 прим. Зам 22.

Видавничо-дизайнерський відділ
Центру інформаційних технологій
Прикарпатського національного університету
Імені Василя Стефаника
76015, м.Івано-Франківськ, вул. Степана Бандери, 1,

Свідоцтво про внесення до Держ. реєстру
Від 12.12.2006 серія ДК №2718